

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש ... סנדל לכתחלה לא.....1
- ב. אסור לישוב על גבי טינא ביום הכפורים... ובטופח על מנת להטפוח.....1
- ג. מותר להצטנן בפירות ... בכסא דכספא ... חסר נמי אסור משום דמזדריב.....2
- ד. מטפחת היה לו בערב יום הכפורים ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מקנת בה פניו ידיו ורגליו.....2
- ה. ערב תשעה באב שורה אותה במים ולמחר מעבירה על גבי עיניו.....3
- ו. שזקן ויושב בישיבה ... נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ... היה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.....3
- ז. שיצא בסנדל של שעם ביום הכפורים ... כריך סודרא אכרעיה ונפיק.....3
- ח. הקיטע ... בקב שלו ... אוסר.....5
- ט. תינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל.....6
- י. החיה תנעול את הסנדל.....7
- יא. אין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום.....7
- יב. אם מחמת סכנת עקרב מותר.....7

דף עח.

א. חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש ... סנדל לכתחלה לא

היה הולך והגיע לאמת המים אסור לעבור בה, שלא יבא לידי סחיטה. אך היה הולך לדבר מצוה¹ כגון להקביל פני אביו או רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה, או שהולך לבית המשתה של נישואין או שהולך לברית מילה או לפקח על צרכי רבים או להתפלל במנין, כל אלו צרכי מצוה הם, וכל שכן פדיון שבויים או חכמה הבאה לילד, ויכול לעבור בה ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, כדי שיזכור ולא יבא לידי ואסור לעבור בסנדלו, שכיון דאינו יכול להדקו ולקשרו יפה חוששים שמא יפול ויבא לידי טלטל במקום אסור. אבל במנעלו, מותר.

ב. אסור לישוב על גבי טינא ביום הכפורים... ובטופח על

מנת להטפוח

¹ שו"ע ונו"כ שא ג ד

הלכות הדף היומי

מסכת יומא

מותר להצטנן² בטיט אף על פי שיש בו קצת לחלוחית ואין בו משום איסור רחיצה, אבל אם יש בו כל כך לחות עד שאם יניח עליו ידו, תעלה בה לחות כל כך עד שאם ידביקנה לידו אחרת תדבק בה הלחות שקבלה מן הטיט, וזהו נקרא טופח על מנת להטפיה אסור להצטנן בו מפני שזהו כרוחץ במים.

ג. מותר להצטנן בפירות ... בכסא דכספא ... חסר נמי

אסור משום דמזדריב

מותר להצטנן בכל מיני פירות³ ובתינוק ובכל מיני כלים הריקים בין שהם של כסף וזהב בין שהם של חרס. שלא אסרו אלא רחיצה במים. אבל אסור להצטנן בכלים שיש בהם מים, אפילו אינן מלאים שמא יתנענעו הכלים וישפכו המים שבהן על גופו ונמצא רוחץ ביום הכיפורים.

ד. מטפחת היה לו בערב יום הכפורים ושורה אותה במים

ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מקנח בה פניו ידיו

ורגליו

אף על פי שמן הדין מותר לשרות מפה⁴ במים בערב יום הכיפורים ומוציאה מן המים קודם יום הכיפורים ומתנגבת והולכת עד שלא יהא בה טופח על מנת להטפיה, ואז מקנח בה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן. אף על פי שאינו עושה להעביר הליכלוך אלא כדי להתענג אעפ"כ מותר מן הדין, כיון שהיא נגובה מן המים.

מכל מקום ביום הכיפורים יש להחמיר, לפי שאם היה מקנח במפה שאינה נגובה מן המים יש בכאן איסור מן התורה משום סחיטה, לפיכך יש להחמיר אף בנגובה מן המים שהיו עליה מבעוד יום גזירה שמא לא תתנגב יפה ויקנח בה ויבא לידי סחיטה.

אבל מותר לקנח ידיו ורגליו עיו"כ במפה, ולמחר מעבירה על עיניו כשהיא עדיין לחה קצת מקינוח ידים של אתמול שבזה לא חיישינן לסחיטה⁵.

² שו"ע ונו"כ תריג ט

³ שם

⁴ רמ"א שם

⁵ מג"א שם בשם הר"ף

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

וכן אם רחץ ידיו לאחר עשיית ערכיו או שניקה לכלוך, או לאחר שקם בבוקר, לאחר שניגב ידיו במפה, מעביר המפה על גבי עיניו להעביר מהם חבלי שינה.⁶

ה. ערב תשעה באב שורה אותה במים ולמחר מעבירה על גבי עיניו

מותר לשרות מפה⁷ במים בערב תשעה באב ומוציאה מן המים קודם תשעב באב ומתנגבת והולכת עד שלא יהא בה טופח על מנת להטפוח, ואז מקנח בה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן. אף על פי שאינו עושה להעביר הליכלוך אלא כדי להתענג אעפ"כ מותר, כיון שהיא נגובה מן המים.

ו. שוקן ויושב בישיבה ... נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ... היה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל

הכהנים⁸ חשודים להטיל מום בבכור לפי שיש בו טורח גדול ליטפל בו עד שיומם.⁹

ואפילו אם הוא חכם ויושב בישיבה, כשלא ידענו סיבת המום אינו נאמן לומר שנעשה מעצמו בלא כוונה. ואפילו ידענו סיבת המום, אם יש דבר שנראה כמערים כגון שנתן להבכור שעורים בסל בענין שכשיבא לאוכלם יפגם שפתו וכיוצא בזה, אין לשוחטו על אותו המום. ולפיכך כל מום שראוי לבא בידי אדם אין שוחטין אותו עליו עד שיעידו עדים. כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל, נאמן, ואין חוששין להם שמא הם גומלים זה את זה, שאין אדם חוטא ולא לו.

דף עח:

ז. שיצא בסנדל של שעם ביום הכפורים ... כריך סודרא אכרעיה ונפיק

⁶ שו"ע הרב שם ב

⁷ רמ"א תקנד יד

⁸ שו"ע יו"ד שיד א ג

⁹ ולפי זה דוקא גבי בכור אינו נאמן הכהן אפילו חכם ויושב בישיבה משום דטורח גדול הוא לכהן, אבל בשאר הוראות מותר לפסוק לעצמו

הלכות הדף היומי

מסכת יומא

נעילת הסנדל כיצד – אסור לנעול מנעל של עור¹⁰ וסנדל של עור, אפילו ברגלו אחת, ואין חילוק בין ביתו לרשות הרבים בכל מקום אסור.

ואפילו סנדל של עץ ומחופה עור אסור, ואפילו מי שהוא קיטע אסור לו ללבוש קב שלו אם הוא מחופה עור. ואפילו נעל בית מברד, שיש בו עור אסור ללבוש¹¹.

אבל מותר לנעול סנדל או מנעל של גומי ושל קש ושל בד ושל שעם או של שאר מינים ו"א¹² שטעם ההיתר שהרי גושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף. ולפי"ז בנעליים מעץ ובנעלי נוחות או ספורט שלנו היום אין להתיר, וי"א¹³ שלא אסרו אלא מנעל וכל שאינו של עור אינו נקרא מנעל אלא מלבוש, והעיקר להלכה כסברא זו. ומי שאפשר¹⁴ לו טוב להחמיר בסנדל של עץ, או בנעלי נוחות או ספורט שלנו¹⁵.

יש אנשי מעשה שהחמירים לא ללבוש כל צורת מנעל ביוה"כ, רק הולכים יחף וכשיטת הב"ח שמעיד שכן נהגו רבותיו, אבל הרבה אנשי מעשה נוהגין לנעול בחוץ ברשות הרבים נעל כשר, ובפנים בבית הכנסת או בבית יחף, ויש למנהגם ג"כ יסוד.

¹⁰ שו"ע ונו"כ או"ח תריד ב

¹¹ אולם עיין כף החיים כאן ס"ק י שכתב "אבל מה שקורין בערבי קולקא"ב והוא של עץ ורק יש בו רצועה של עור למעלה להכניס בו ראש הרגל שרי כמ"ש שם או"ע"ה יעו"ש" אך עיין שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן שטז כתב ללמד זכות אך הכריע "אף על גב דלפי הטעמים הנ"ל היה נראה דשרי, מכל מקום בוודאי יש להחמיר, כן נראה לפי ענ"ד".

¹² שערי תשובה לעיל בסימן תקנ"ד בשם הפנים מאירות. ועיין בהגהת חתם סופר שכתב שדבריו נכונים, ועל כן עצתו כשילך ברחוב ילך בלבדים רכים באופן שירגיש הקרקע למטה ברגליו ומרגיש שהוא יחף. שער הציון ס"ק ה

¹³ כך פשטות דעת המחבר.

¹⁴ שו"ע הרב שם ומ"ב ס"ק ה ועיין מועדים וזמנים ו כח שכתב " בסיכום דברינו יוצא : א. כשיש עור למטה או למעלה אסור, ועור סינטטי שכמוהו דינו כמוהו והיינו כעור, ב. סנדלים או נעלי התעמלות שלמטה גומי עב אוהומר סינטטי כמוהו, ואין מרגישים בזה קושי הארץ, כשמצוי שם שיוצאין בהו תמיד בחוץ, ראוי להורות להחמיר, ומ"מ אין למחות במיקילין. ג. סנדלי אצבע שלמטה גומי ומכסה רק ראשי אצבעות, ואין יוצאיו בהו כלל לרשות הרבים אלא לים וכדומה, מותר לנעולו ליוה"כ ואין להורות להחמיר, ומ"מ אם אינו נרגש קושי הארץ ירא שמים המחמיר לעצמו תע"ב. י. סנדלים או נעלי בית שלמטה גומי דק שמרגישים קושי הארץ ואין דרך לצאת בהו כלל לרשות הרבים מותר ביוה"כ.

¹⁵ וכל דינים אלו שייכים גם בנעילת הסנדל בתשעה באב גמבואר בשו"ע ונו"כ או"ח תקנ"ד מן אמנם מה שהחמירו פה לאסור נעלי עץ דבעינן שירגיש שהדך יחף אפשר שהוא רק משום דאיכא חשש דאורייתא אבל בתשעה באב יש להקל וכן נראה מהא דהמ"ב התם ס"ק ל לא הביא כלל דעה זו אלא רק כתב דאם אינו של עור לא השיב מנעל אלא מלבוש, ותו לא.

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

מותר לכרוך בגד קשה סביב רגליו, ומותר לצאת בו אפילו לרשות הרבים¹⁶. ויש אוסרין לצאת בו לרשות הרבים¹⁷ אלא אם כן הולך לדבר מצוה או לשאר דבר הכרחי לו ביום ההוא, והוא מפונק ואין די לו בלבישת גרביים שעשוין מבגד רך שאז התירו לו לצאת לרשות הרבים בבגד קשה וכרוך סביב רגליו וטוב להחמיר כסברא זו.

לצאת לרשות הרבים בגרביים מותר בכל ענין לדברי הכל, כיון שלובשן דרך לבישה.

מותר לעמוד ביום הכיפורים על גבי כרים וכסתות אפילו הן של עור שאין זה הנאת דרך נעילה, ולא אסרו אלא כשהוא מנעיל ברגליו, ומטעם זה יש להתיר¹⁸ להניח מדרסים אפילו אם מחופים עור בתוך הנעל, מכל מקום המחמיר בכרים וכסתות או מדרסים של עור תבא עליו ברכה¹⁹ אולם אם סובל מכאבים עזים יש להקל.

במה דברים אמורים שלא בשעת תפלת שמונה עשרה, אבל בשעה שמתפלל תפלת שמונה עשרה אסור לעמוד על גבי כרים וכסתות, אפילו אינן של עור משום שנראה כמתגאה אם יעמוד על כרים בשעת תפלה, אבל מותר לעמוד על שאר דברים חוץ מן כרים וכסתות אפילו בשעה שמתפלל תפלת שמונה עשרה, אם אינו גבוה שלשה טפחים מן הארץ.

ח. הקיטע ... בקב שלו ... אוסר

על אף שמן הדין אין הקיטע²⁰ שנקטעו רגליו יוצא בקב שלו זהו משום שאין עושה קב זה כדי להלך בו שהרי עכ"פ צריך הוא למקלו²¹ אלא עשיית קב זה הוא בשביל שלא יהא נראה כחסר רגל, לפיכך כיון שאינו צורך הילוכו אסור לצאת בו. י"א שהרי הוא משוי²², וי"א²³ שחוששים שמא ישתלף מרגלו ויטלטלו ארבע אמות ברשות הרבים.

¹⁶ דעת הר"ן בסוגיין, אף על פי שבכל שבתות השנה אסור לצאת בו לרשות הרבים כיון שאינו דרך מלבוש מכל מקום ביום הכיפורים כיון שאסור בנעילת הסנדל ואי אפשר לו לנעול מנעל של עור נקרא זה דרך מלבוש לאותו היום.

¹⁷ ועין במנחת חינוך מצוה שיג ס"ק ט, דהנעל מנעל עור ביוהכ"פ ויצא בו לר"ה, חייב, דמחמת איסורו לאו מלבוש הוה אלא משאוי, ועיין שד"ח מערכת יוהכ"פ ס"ג יד ו – טו וקצה המטה על מטה אפרים סי' תריד ס"ק ב

¹⁸ שש"כ לט, לו

¹⁹ שו"ע הרב שם

²⁰ שו"ע ונו"כ שא טו

²¹ ומותר לו לצאת במקלו הואיל והוא צורך הילוכו.

²² ואף שבכל דבר שיש עליו תורת מלבוש מותר ללבושו ולצאת בו אף שאינו צריך ללבושו לצורך הליכתו אלא לצורך אחר וא"כ הוא הדין קב זה שהוא מנעל שלו למה לא יצא בו אף על פי שאינו צורך הליכתו אלא להתחפש בו שלא יראה חסר רגל לפי שקב זה אין עליו תורת מנעל כלל הואיל והוא של עץ ואין נקרא מנעל אלא של עור, ואף אם קב זה מחופה עור שאז יש תורת מנעל עליו כמו שיתבאר שם ואעפ"כ לא יצא בו הקיטע שכיון שאין בו אלא ראש שוקו חוששין שמא ישמט ממנו וישכח ויביאנו בידו אלא אם כן עור החופה את הקב עורף ממנו ג"כ למעלה מן הקב בענין שיוכל ללבוש עודף זה על שוקו ולקשור שם עליו שלא יוכל להשמט ממנו. שו"ע הרב שא, יב.

²³ הגר"א ותוספת שבת וכ"פ במ"ב שם ס"ק נו, ולכאורה צליא בשתי הדעות הנ"ל באיסור נעלי עור ביוהכ"פ, שלמ"ד דלא הוי מנעל הוי משוי ולמ"ד שאינו מרגיש קושי הארץ שם מנעל עליו והוי מלבוש.

הלכות הרף היומי

מסכת יומא

אבל בימינו מחוסר אבר כלשהו²⁴ מותר לצאת באבר המלאכותי שהתקינו לו במקומו (פרותזה). מכיון שזוהי דרך שימוש, הרי הוא מלבוש, ואין לחשוש שמא יפול ממנו. וכן מותר לצאת בשיניים תותבות, וכן במיתקן ליישור שיניים. ומותר גם לחסר עין לצאת בעין מלאכותית שהותקנה לו.

ט. תינוקות מותרין בגדלן חוץ מנעילת הסנדל

כל הדברים האסורים ביום הכיפורים משום מצות עינוי בלבד, לא גזרו על הקטנים²⁵.

לפיכך מותר לגדול להאכיל את הקטן, ולהשקותו ולסוכו ולרחצו בצונן, אבל לא ירחיצנו בחמין כל גופו²⁶ אפילו הוחמו מבע"י.

וכן אסור לגדול לנעול את הסנדל לקטן לפי שאין זה עינוי להקטן, שאינו חושש כל כך אם לא ינעול, לפי שההמנעות מנעילת הסנדל אינה מזיקה לבריאותם של הילדים ואינה נוגדת את התפתחותם הבריאותית של הילדים, מה שאין כן אכילה, רחיצה וסיכה הם חלק מהתפתחותם הבריאותית של הילדים, ועוד שנעילת הסנדל אינו נחשב לעינוי בשביל ילדים, שכן פעמים רבות הם לא נועלים סנדלים גם שלא ביום הכיפורים. ולפיכך קטן שאינו בר חינוך כלל מותר לנעול לו. ו"א²⁷ שהוא מגיל שש או שבע והלאה, אבל לפני גיל זה אין חיוב לחנכו באיסור נעילת הסנדל, ו"א²⁸ שלענין נעילת הסנדל יש לחנך הקטן מגיל שהוא בר הבנה דהיינו מגיל שנתיים או שלש, ופחות מגיל זה מותר להנעילו נעלי עור.

ועכשיו שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקטן בכל יום ואין מניעת הרחיצה והסיכה ביום הכיפורים נחשבת לו לעינוי כלל, אין לרחצו ולסוכו ביום הכיפורים וכן הוא המנהג.

וכל זה בקטן שלא הגיע לחינוך מצות עינוי, אבל אם הגיע לחינוך אסור להאכילו, ולהשקותו ולסוכו ולרחצו בידים²⁹. כמו שיתבאר להלן דף פב. אך אם הוא מעצמו עושה אחד מדברים אלו

²⁴ שמירת שבת כהלכתה פרק יח אות טו

²⁵ שו"ע ונו"כ תרמז א

²⁶ שהרחיצה בחמין אינה אסורה משום מצות עינוי בלבד. שהרי בכל שבתות השנה אסור לרחוץ בחמין אלא יש בה גם משום גזירת מרחץ (פירוש שהבלנים הם השודים להחם מים בשבת ולכך אסרו לכנוס למרחץ בשבת) כמו שנתבאר באו"ח סימן שכ"ו ולפיכך אסור לעשותה לקטן בידים כמו שאסור להאכילו בידים כל האיסורין של דבריהם כמ"ש בס"י שמ"ג.

²⁷ מקראי קודש מג בהגה"ה

²⁸ חנוך לנער להגר"י בלוי פכ"ג הערה ה

²⁹ זהו סברת הטור שדימה לאכילה וכ"פ בשו"ע אך דעת הר"ן בריש יומא (א. ד"ה יום) דמדפסיק ותני (עת): התינוקות מותרין בכולם ולא אשכחן בשום דוכתא חינוך בהני כדאשכחן (פב.) בתענית משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרים בכולן. ועיין בבית יוסף אורח חיים סימן תריא "דאף על גב דאסירי מדאורייתא כיון דלא

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

אין צריך למחות בידו, חוץ מאביו שצריך למחות בידו ולחנך את בנו במצות, אבל אמו אינה מצווה על כך, אבל מכל מקום אסור לה ליתן לפניו לאכול דהרי זה כאלו מאכילתו בידים.

י. החיה תנעול את הסנדל

היולדת במשך שלושים יום שאחרי הלידה³⁰, וכן חולה, אף שאין בו סכנה, ואפילו מי שיש לו רק מכה ברגלו וקשה לו ללכת בלי נעלי עור³¹, מותר להם לנעול נעלי עור.

יא. אין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום

כלה שאירעה³² אבל תוך שלשים יום לחופתה, מותרת להתקשט ולשים איפור אפילו תוך שבעת ימי האבל.

יב. אם מחמת סכנת עקרב מותר

ההולך במקום שמצויים עקרבים³³ או שאר דברים הנושכין, מותר לו לנעול אפילו מנעל של עור, ואפילו אינו הולך לדבר מצוה אלא לטייל, מותר לנעול כדי שלא ישכנו עקרב וכיוצא בו.

וכן אם ירדו גשמים ורוצה לילך מבית הכנסת לביתו או להיפך, והוא אדם מפונק ומצטער בלכולך רגליו במי גשמים, וה"ה אם הוא איש חלש ויכול להזיק לבריאותו כשילך במקום הגשמים בלא מנעלים, מותר לו לנעול, וכשיגיע לביתו או לבית הכנסת מיד יחלעם. אבל מי שאינו מפונק אסור.

אבל אם יש שם רפש וטיט מותר לכל אדם לנעול לפי שהכל חשובין מפונקין לענין זה.

מיפרשי בהדיא בקרא והם דברים המסורים לחכמים ראו שלא להחמיר על התינוקות בכך דכיון דאכילה ושתיה דמפרשי בהדיא מותר להאכילם ולהשקותם בידים כל שכן שאר דברים שמותר לעשותם להם בידים ואף על פי שכשהגיעו לחינוך צריך להנכין באיסור אכילה ושתיה לא ראו להנכין בדברים אלו מאחר שאינם מפורשים בכתוב וכיון דרביתיה דינוקא נינהו לא גזרו בהו רבנן.

³⁰ שמירת שבת כהלכתה פרק לט אות לו

³¹ ועיין שו"ת מנח"ש ח"א סי' צא אות כה סק"ח שכתב שם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דיל"ע בזמננו לדעת הסוברים דנעילת הסנדל מן התורה, כיון דאפשר בסנדל טוב שאינו של עור, עכ"ד. ושוב שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דיש להסתפק דאולי יולדת מותרת תמיד כיון שלא נזכר שצריכה להמנע מללכת שלא לצורך, וגם לא נזכר שתשתדל לנעול נעלי נומי. ולכאורה משמע מזה, שלגמרי הפקיעו אותה חכמים מנעילת סנדל, עכ"ד. – ועיין מנחת חינוך מצוה שיג ס"ק ט סוד"ה והנה דינים, שד"ח מערכת יוהכ"פ סי' ג ס"ק טו, ועיין לעיל פי"ח הערה ב. ויל"ע אי שרי לבריא לטלטל נעלי – עור ביוהכ"פ, עיין סי' שח סע' מז ובמ"ב ס"ק קס, וע"ש בשו"ע הרב סע' פה, ואין להביא ראיה מס' תריב סע' י ברמ"א, דשם קיל טפי, כי האוכל ראוי לילדים, משא"כ נעליים של מבוגר. שם הע' קיט

³² שו"ע ונו"כ יו"ד שפא ו

³³ שו"ע ונו"כ תריד ד

הלכות הדרף היומי

מסכת יומא

אך אין לנהוג כמו שנוהגין רבים מהמון עם שהולכים ברחוב במנעלים אף שאין שם רפש וטיט וכשבאין לבית הכנסת הם הולכים ג"כ במנעלים רק בהגיעו למקומו חולץ, ואלו בחשיכה יתהלכו ופושעים נקראו אם אינן שומעים לקול מוריהם.

כשהולך מביתו לבית הכנסת במנעלים, לא ילך בהן בבית הכנסת וכן לא יניחם בבית הכנסת בגלוי, לפי שלכלוך שעל גבי המנעלים הוא זלזול לבית הכנסת ביום קדוש כזה שחייבים לכבדו בכסות נקיה, ובכל דבר טהרה, אלא יניחם במקום מוצנע בבית הכנסת שלא יראו או ישלחם לביתו אם אפשר לו.

המהלך בדרך אף על פי שבתשעה באב מותר בנעילת הסנדל, ביום הכיפורים אסור לפי שעיקר איסור נעילת הסנדל ביום הכיפורים י"א שהוא מן התורה, לפיכך החמירו בו יותר מבתשעה באב.

וכן מטעם זה ההולך בין הנכרים וחושש שלא ילעיגו עליו, אף על פי שבתשעה באב מותר לנעול, ביום הכיפורים אסור.

כל מקום שמותר לנעול טוב שיחליף מנעל של שמאל בימין, ושל ימין לשמאל.